

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย Transformative Learning Process for Improvement of Early Childhood Teachers

หฤทัย อนุสรราชกิจ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครู 2) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย ในด้านองค์ความรู้ เจตคติ และทักษะวิชาชีพ ผู้เข้าร่วมการวิจัยคือ ครูปฐมวัยจากโรงเรียนในเขตจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำนวน 20 คน การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการแทรกแซง ประกอบด้วย 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การพัฒนาต้นแบบกระบวนการเรียนรู้ ช่วงที่ 2 การทดลองใช้ต้นแบบกระบวนการเรียนรู้ และช่วงที่ 3 การวิเคราะห์และปรับกระบวนการ และระยะที่ 2 การสรุปและนำเสนอ และถ่ายทอดผลการวิจัย

ผลการวิจัย มีดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับครูปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการที่บูรณาการแนวทางการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านองค์ความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะวิชาชีพ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การสำรวจตนเอง 2) การใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ 4) การสะท้อนการเรียนรู้การวิพากษ์ประสบการณ์เดิมนำสู่การเกิดประสบการณ์ใหม่

2. ผลการเรียนรู้ของครู สะท้อนใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านองค์ความรู้ ครูได้เกิดการปรับกระบวนการทัศนคติของตนเองในความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และครูได้เกิดการทบทวน และสำรวจความรู้ในตนเอง 2) ด้านเจตคติ ครูพัฒนาการยอมรับและให้คุณค่ากับความเป็นเด็ก และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของตนเอง และ 3) ด้านทักษะวิชาชีพ ครูพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ : การพัฒนาครูปฐมวัย การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเรียนรู้

Abstract

This research was 1) to study the knowledge of transformative learning for professional development of teacher, and 2) to develop transformative learning process for improvement of early childhood teachers in knowledge attitude and professional skill. The research participants were twenty early childhood teachers from schools in 3 provinces in the eastern of Thailand. This study was a qualitative research with intervention. The research consisted of two phases: 1) the development of learning process consisting of three steps; (1) construction of the initial process, (2) preliminary field study of the process, and (3) analysis and revision of the process, and 2) the conclusion of the research results.

The findings were as follows:

1. The transformative learning process for improvement of early childhood teachers integrated the three main domains of learning; knowledge, attitude and professional skill and included transformative learning and adult education into teachers' work . This learning process consisted of four steps: 1) self-learning 2) critical reflection 3) exchange learning and 4) reflection of their learning

2. The learning of the teachers from the transformative learning reflected in the three domains : 1) knowledge; the teachers increased the knowledge in curriculum and learning organization for early childhood 2) attitude; the teachers developed the acceptance and value of children, and developed their emotional intelligence 3) professional skill; the teachers developed the capacity for learning organization.

Keywords : Improvement of Early Childhood Teachers, Transformative Learning, Learning Process

บทนำ

ครู เป็นปัจจัยหลักสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา เพราะครูเป็นผู้นำปรัชญาแนวคิด และเจตนาธรรมของการปฏิรูปการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ บนความเชื่อที่ว่า ถ้าต้องการเด็กแบบใด การสอนจะต้องมีพฤติกรรมแบบนั้นถ้าต้องการให้ครูสอนแบบใด ครูจะต้องได้รับการฝึกฝนจริงด้วยวิธีการเช่นนั้น มิใช่เพียงแต่บอกหรืออธิบายให้เข้าใจ แต่ต้องทำให้ครูมีความซาบซึ้งและซึมซับความคิด ความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติ เพื่อนำไปใช้ในการสอนได้จริง (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา , 2545)

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่ โดย Mezirow ได้นำเสนอหลักการของทฤษฎีทั้งการเรียนรู้ของครู และการเปลี่ยนแปลงของครู ว่า การเปลี่ยนแปลงของครูเป็นกระบวนการของการเปลี่ยน การปรับปรุง หรือการเปลี่ยนการปฏิบัติ เจตคติ ความเชื่อ และการรับรู้ของครู การเปลี่ยนเป็นกระบวนการเรียนรู้ส่วนบุคคล สำหรับครูแล้ว การเปลี่ยนเป็นประสบการณ์ส่วนบุคคลอย่างมาก ซึ่งสืบทอดการเรียนรู้และการเติบโตที่พัฒนาขึ้น (Warren J. ,2000)

Mezirow (1991) ระบุว่า การเรียนรู้ก่อรูปขึ้นในวัยเด็ก ผ่านกระบวนการทางสังคม (ทั้งการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ จากบรรทัดฐานทางสังคม พ่อแม่ เพื่อน และบุคคลอื่นๆ ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นอยู่ร่วมในสังคมได้) และจากระบบการศึกษาทางที่จะยอมรับความเข้าใจและการเห็นนั้น แสดงออกมาทางภาษา วัฒนธรรม และประสบการณ์ส่วนบุคคล ก่อให้เกิดข้อจำกัดต่อการเรียนรู้ในอนาคต

แนวคิดนี้มองว่า บุคคลสร้างความหมายของโลกผ่านประสบการณ์ของตน สิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วครั้งหนึ่ง เราจะคาดหวังว่า จะเกิดขึ้นขึ้นอีกครั้ง จากกระบวนการนี้ บุคคลจะพัฒนา จิตนิสัย (habits of mind) หรือกรอบของการอ้างอิงเพื่อที่จะเข้าใจโลก เป็นการซึมซับโดยไม่รู้ตัว ในกระบวนการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน บุคคลได้ซึมซับคุณค่า ทัศนคติ และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ไว้โดยปราศจากการคิดไตร่ตรอง การเรียนรู้เชิงเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อกระบวนการนี้นำบุคคลไปสู่การเปิดกรอบความคิดของตน การละทิ้งจิตนิสัยเดิม มองเห็นทางเลือก และการแสดงออกอย่างแตกต่าง (Mezirow and Associates, 2000)

การพัฒนาครูนั้น นักการศึกษาต้องเข้าใจธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของครู และวิธีการที่จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงนั้น สดวกยิ่งขึ้น (Warren J.,1998) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งพัฒนาการการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ของครู และเนื่องจากครูเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่ผ่านประสบการณ์ในชีวิตมามากมาย การพัฒนาครูจึงจำเป็นต้องใช้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งเน้นเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อให้ครูสามารถนำประสบการณ์ของตนเองมาเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ต่อไป

โครงการวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการหาแนวทางในการส่งเสริมครูให้เกิดการพัฒนาภายในตนเองของครูผู้วิจัยพบว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาครูได้ และสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองและการปฏิบัติของครูโดยผ่านการเรียนรู้ภายในของตนเอง ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาระบบการเรียนรู้สำหรับครูโดยบูรณาการการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วิชาชีพครูโดยพัฒนาระบบการเรียนรู้ให้มีความเป็นรูปธรรม และมีรายละเอียดเพียงพอต่อการส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาตนเองได้ และเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถค้นหา พัฒนา ตรวจสอบปรากฏการณ์การเรียนรู้ของครูจากข้อมูลจริงที่ศึกษา นำไปสู่การอธิบายกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น และเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการพัฒนาครู รวมถึงได้คำอธิบายปรากฏการณ์ การปรับเปลี่ยนทางวิชาชีพของครูที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้นั้น สามารถวิเคราะห์ให้เห็นสภาพการณ์ เงื่อนไข การกระทำ ผลลัพธ์ของกระบวนการนั้นๆ เป็นการได้ประโยชน์และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับการพัฒนาครูได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครู
2. เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเอง สำหรับการพัฒนาครูปฐมวัยมีลักษณะอย่างไร มีองค์ประกอบและขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร
2. กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นส่งผลต่อการเรียนรู้ของครูปฐมวัยหรือไม่ อย่างไร และในลักษณะใด

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการแทรกแซง (intervention) แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย ประกอบด้วย ช่วงที่ 1 การพัฒนาต้นแบบกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

1.2 การพัฒนาต้นแบบกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ แนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์ เงื่อนไข ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในกระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการ แนวทางการประเมินผล และแนวทางการนำกระบวนการไปใช้

ช่วงที่ 2 การทดลองใช้ต้นแบบกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

2.1 การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยตามความสมัครใจ ซึ่งเป็นครูในเขตจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำนวน 20 คน คน โดยการกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

ก) เป็นครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาปฐมวัยในเขตจังหวัด จันทบุรี ระยอง และตราด สามารถเดินทางได้อย่างสะดวก

ข) มีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง เต็มใจเข้าร่วมการวิจัย

ค) เป็นผู้ที่สามารถสละเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และยินดีให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเชิงลึก

2.2 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของครู โดยการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

2.3 การดำเนินการตามขั้นตอนของต้นแบบกระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้กับครูที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 20 คน เป็นระยะเวลา 8 เดือน

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่ม (focus group) บันทึกการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมวิจัยเป็นรายบุคคล และการสัมภาษณ์เชิงลึก (deep interview) ตลอดระยะเวลาการจัดกระบวนการเรียนรู้

ช่วงที่ 3 การวิเคราะห์และปรับกระบวนการ

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

3.2 การประเมินผลการทดลองใช้ต้นแบบกระบวนการเรียนรู้ มีการประเมินผลใน 2 ประเด็นคือ กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับครู

3.3 การปรับกระบวนการเรียนรู้ ในระหว่างการใช้ต้นแบบกระบวนการเรียนรู้กับครูกรณีศึกษาเป็นระยะเวลา 8 เดือน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในทุกช่วงเวลาที่ดำเนินการ พร้อมการปรับกระบวนการในส่วนต่างๆ ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

ระยะที่ 2 การสรุปและนำเสนอผลการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 การรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

2.2 การนำเสนอผลการวิจัย คือ กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย (ฉบับสมบูรณ์)

2.3 นำเสนอผลการเรียนรู้ของครู

สรุปผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย (ฉบับสมบูรณ์) ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1. บทนำ

ความคิดของการพัฒนาครูในกระบวนการเรียนรู้ฉบับนี้ ตั้งอยู่บนฐานความรู้ของการพัฒนาครูปฐมวัยที่เชื่อในศักยภาพที่อยู่ภายในตนของผู้เรียน จึงมุ่งพัฒนาด้านในของมนุษย์ เพื่อให้ตระหนักถึงสภาวะของตนเองตามกระบวนการธรรมชาติของชีวิต โดยมีการพิจารณาตนเอง เข้าถึงความจริง หลุดพ้นจากมายาคติ เกิดความเป็นอิสระ ประสบความงามอันเป็นทิพย์ เกิดความสุขอัน ลึกล้ำ มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ และมีการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ในตัวเอง การพัฒนาครูผู้ซึ่งต้องมีวิถีปฏิบัติต่อผู้เรียนอย่างเข้าใจ มีเมตตา และมีสติ การเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง จะพัฒนาให้ครูรับรู้ เข้าใจตนเอง สามารถเข้าใจผู้เรียนได้ นำสู่การปรับเปลี่ยนตนเอง เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของครูต่อไป

1.2 แนวคิดและหลักการ

การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านในตนเองของครูปฐมวัยให้เกิดความตระหนักรู้ต่อโลกภายในของตนเองที่ประกอบด้วยความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ทศนคติ การมองโลกและชีวิต ซึ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์กับโลกภายนอกทั้งในแง่การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ อย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการสืบค้นตนเองและกลุ่มเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้ครูเกิดความตระหนัก ยอมรับและก้าวข้ามความคิด ความเชื่อดั้งเดิมของตนเองเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ ไปสู่การเปิดรับแนวคิดที่แตกต่างหลากหลายบนพื้นฐานความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ จนสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างลึกซึ้งในบริบทต่างๆ ได้ โดยใช้แนวคิดของเมซีโรว์ คือ การปรับเปลี่ยนกรอบอ้างอิง (Frames of References) ที่ใช้ในการมองโลก กรอบอ้างอิงนี้คือระบบความคิด ข้อสรุปในใจและความคาดหวังที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ และให้ความหมายกับประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตจากอิทธิพลของกระบวนการทัศน์หลักในสังคมและวัฒนธรรมที่ครูเติบโตขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันกรอบอ้างอิงก็จะกลับไปส่งผลต่อการเรียนรู้และรับรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วย เพราะการเรียนรู้คือกระบวนการในการใช้การตีความที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในอดีตมาตีความและให้ความหมายใหม่กับประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อให้แนวทางในการปฏิบัติแก่ตัวเอง (Mezirow, 2000) ประกอบด้วยหลักการ 3 ลักษณะ คือ 1) ประสบการณ์ (experience) 2) การใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ (critical reflection) และ 3) การแลกเปลี่ยนทางความคิดอย่างมีเหตุผล (rational discourse)

1.3 วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูใช้เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย เพื่อให้ครูเกิดการพัฒนาตนเอง สามารถเกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม นำสู่การเกิดประสบการณ์ใหม่ และสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้

1.4 เจาะใจ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองในตนเองของครู ซึ่งเป็นเรื่องที่ใช้เวลานาน และอาศัยความเป็นปัจเจกบุคคลในการเรียนรู้ ดังนั้นครูที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ฯ จึงต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ

1.5 ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในกระบวนการ

ยุทธศาสตร์การเสริมพลังให้กับครู เป็นยุทธศาสตร์ที่ใช้กับครูเป็นรายบุคคล หมายถึง การดำเนินการโดยอาศัยความเข้าใจในธรรมชาติการเรียนรู้ ความเป็นปัจเจก และปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามากระทบกับการดำเนินชีวิตของครูแต่ละคน เพื่อหาช่องทางในการเสริมแรง สนับสนุน หรือการกระตุ้นที่เหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของครูแต่ละคน ในการสร้างให้เกิดพลังความกระตือรือร้น และสามารถฝึกฝนตนเองด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับความถนัด และลักษณะเฉพาะของตนเองได้

1.6 ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการ

การดำเนินการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การสำรวจตนเอง 2) การใคร่ครวญอย่างมีวิจาร์ณญาณ 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 4) การสะท้อนการเรียนรู้ การวิพากษ์ประสบการณ์เดิมนำสู่การเกิดประสบการณ์ใหม่

1.7 แนวทางการประเมินผล

ประเมินผลใน 2 ประเด็น คือ

1) กระบวนการเรียนรู้ เป็นการประเมินจากระหว่างและหลังจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการตั้งคำถามเพื่อให้ครูได้ทบทวนตัวเอง ประเมินการดำเนินการและความพึงพอใจพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการปรับและพัฒนาความรู้ สาระ และกิจกรรม

2) การเรียนรู้ของครู ด้วยการให้ครูประเมินตนเอง และวิเคราะห์ข้อมูลจากส่วนอื่นๆ คือ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (focus group) และบันทึกการเรียนรู้ของครู จนได้สรุปเป็นคำอธิบายการเรียนรู้ของครูในด้านองค์ความรู้ เจตคติ และทักษะวิชาชีพ

1.8 แนวทางการนำกระบวนการไปใช้

ประเด็นที่ควรคำนึงถึงในการนำกระบวนการเรียนรู้ไปใช้ มีดังนี้

1) ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้มีบทบาทหลัก คือ เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ในการดำเนินการตามกระบวนการเรียนรู้ จัดหา แนะนำ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับกระบวนการและผู้เรียน

2) ระยะเวลาและช่วงเวลาของกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเอง สำหรับการพัฒนาครูปฐมวัยนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับวิธีการทำงานของครู และสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ไม่สิ้นสุด เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง สอดคล้อง ลดความขัดแย้งและความคับข้องใจที่อาจเกิดขึ้น ควรจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการสร้างชุมชนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งโรงเรียน และเป็นการเสริมพลังการทำงานให้เกิดขึ้นในกลุ่มใหญ่

4) ผู้จัดกระบวนการควรศึกษาบริบทของผู้เรียนอย่างละเอียด เพื่อการเข้าใจความแตกต่างและข้อจำกัดของผู้เรียนเฉพาะบุคคล

2. ผลการเรียนรู้ของครู สะท้อนใน 3 ด้าน คือ ด้านองค์ความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะวิชาชีพ ดังนี้

2.1 ด้านองค์ความรู้ ครูได้การปรับกระบวนการทัศน์ของตนเองในความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ได้ทบทวน และสำรวจความรู้ในตนเอง

2.2 ด้านเจตคติ ครูพัฒนาการยอมรับและให้คุณค่ากับความเป็นเด็ก และความฉลาดทางอารมณ์ของตนเอง

2.3 ด้านทักษะวิชาชีพการปฏิบัติงาน ครูพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นเป็นการดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาครู โดยบูรณาการทั้ง 2 แนวคิดเข้าสู่วิถีชีวิตการทำงานของครู คือ การจัดการเรียนการสอน และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาครูใน 3 ด้าน คือ ด้านองค์ความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะวิชาชีพ

1. กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย

1.1 กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เกิดจากฐานความรู้ขององค์ความรู้ทางทฤษฎี คือ การเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ภายในตนเอง (Self Transformation) ภายในองค์กร (Organizational Transformation) และการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม (Social Transformation) โดยที่การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ใช่เป็นการ

เปลี่ยนแปลงเล็กๆ น้อยๆ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้ง และเป็นการศึกษาที่เน้นประสบการณ์ ตรงที่ต่างก็เน้นประสบการณ์ตรง เน้นประสบการณ์ตรงภายในเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้โลกภายในของตนเองที่สัมพันธ์กับโลกภายนอก (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2552) การเรียนรู้แบบนี้จึงเป็นการพัฒนาครูที่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ทำงานจริง นำสู่การพัฒนาตลอดชีวิตได้

1.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เป็นการพัฒนาภายในตนเองของครู การพัฒนาภายในตนเอง ช่วยให้ครู รั้วรู้ตระหนักรู้ ในความคิด ความรู้สึก ที่เกิดขึ้นในตนเองอย่างแจ่มชัดตามความเป็นจริง ช่วยให้เกิดการยึดมั่นถือมั่น ลดตัวตนลง และมองเห็นเด็กมากขึ้น

1.3 กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ได้ศึกษาบริบทการเรียนรู้ของครู ซึ่งอยู่ในวัยผู้ใหญ่ กระบวนการจึงได้บูรณาการแนวคิดของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ว่า การจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงมโนทัศน์ของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ ประกอบด้วย การนำประสบการณ์ที่มีอยู่มาใช้ (Malcolm S. Knowles, 1980) ในการเลือกกิจกรรมบริการสังคม ครูได้วางแผนกิจกรรมจากประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับความถนัดและการทำงานของครูแต่ละคน จึงเกี่ยวข้องกับปัญหาการเรียนการสอน ปัญหาเด็ก และครูยังได้ออกแบบกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาที่ตนมี โดยออกแบบให้สอดคล้องกับความสามารถ ประสบการณ์ที่ตนมี คือ การใช้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

1.4 ระยะเวลาการดำเนินกระบวนการเรียนรู้การดำเนินกระบวนการเรียนรู้ใช้ระยะเวลา 1 ปี เป็นกระบวนการที่มีความนามธรรมสูง เนื่องจากเป็นกระบวนการพัฒนาด้านในของมนุษย์ ไม่สามารถมองเห็นผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม การเข้าร่วมกระบวนการจึงต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ

2. ผลการเรียนรู้ของครู

2.1 ด้านองค์ความรู้

ครูที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดเป็นครูที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียน เป็นผู้ปฏิบัติการสอนโดยตรง ซึ่งลักษณะงานของครูแตกต่างจากนักวิชาการ ที่ต้องทบทวนองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามาอย่างสม่ำเสมอ การเข้าร่วมกระบวนการครั้งนี้ส่งผลให้ครูได้ทบทวนองค์ความรู้ทางการศึกษาที่เคยเรียนมาเป็นการต่อยอดความรู้ และเชื่อมโยงองค์ความรู้กับการปฏิบัติจริงได้มากขึ้น

2.2 ด้านเจตคติ

ครูได้พัฒนาความเข้าใจของตนเองในหลายๆ ด้านรวมทั้งการพัฒนาการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นามธรรม คุณธรรม จริยธรรม ความตระหนักที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ดังนั้น การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ การที่ครูได้ใคร่ครวญประสบการณ์เดิม

ของตนเองในเรื่องการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และการรู้ตัวของตนเองจะทำให้ครูเปิดความสามารถทางอารมณ์ได้อย่างเป็นธรรมชาติ เป็นการเข้าไปสู่ประสบการณ์การเรียนรู้ ทำให้ครูมีประสบการณ์ต่อความเป็นองค์รวมที่มีความเชื่อมโยงถึงกัน ประสาทสัมผัสเป็นตัวรับรู้ความเป็นองค์รวม เป็นตัวรับรู้การส่งผ่านข้อมูลดิบใด ๆ ที่ให้ความสนใจ หรือสิ่งที่ไม่ให้ความสนใจ หรือสิ่งที่มองข้าม สิ่งนี้จะกระตุ้นการตอบสนองทางอารมณ์ได้ (Brown, 1999)

2.3 ด้านทักษะวิชาชีพ

ครูได้พัฒนาทักษะการปฏิบัติงานครูในสถานการณ์จริง คือ การจัดการชั้นเรียน และการปรับพฤติกรรม ซึ่งเมื่อครูได้ฝึกปฏิบัติภาวนา ใคร่ครวญ พิจารณาตนเอง มีจิตใจที่สงบ เข้าถึงความจริงหลุดพ้นจากมายาคติ เกิดความเป็นอิสระ ประสบความสำเร็จอันเป็นทิพย์ เกิดความสุขอันลึกซึ้ง มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติทั้งหมด จึงมีการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) ในตัวเองได้ (ประเวศ วะสี ,2550)

ข้อเสนอแนะ

1. กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัยนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ภายในตนเองสำหรับครู มีลักษณะที่เฉพาะกับการเรียนรู้สำหรับครูที่มีความแตกต่างกัน ทั้งสภาพบริบท สังคม วัฒนธรรม และความลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ดังนั้นการนำกระบวนการเรียนรู้ฯ นี้ไปใช้จึงควรมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของครูที่ต่างกันไป

2. การพัฒนาภายใน “จิต” ของครูเป็นสิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต และการทำงานครูที่สะท้อนลงสู่การปฏิบัติกับเด็กโดยตรง ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อช่วยให้ นิสิต นักศึกษาครูที่กำลังศึกษาในคณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ หรือในสถาบันการพัฒนาครูอื่นๆ ได้เรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้ภายในตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพ และการดำเนินชีวิตตลอดไป

3. กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตนเองสำหรับการพัฒนาครูปฐมวัย เป็นกระบวนการที่ใช้เวลาต่อเนืองยาวนาน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับมุมมองความคิด ความเชื่อ และกรอบประสบการณ์เดิมของครู เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาให้ครูได้พัฒนาตนเอง เพื่อให้ก้าวข้ามพ้นกรอบเหล่านั้น ต้องการความเพียร วินัย และการฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอ แต่จากสภาพการณ์จริงของการจัดการอบรมพัฒนาครู มีการจัดอบรมในช่วงเวลาอันสั้น ขาดความต่อเนื่อง หนทางหนึ่งในการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้นี้ไปใช้ให้เกิดผลคือ การบรรจุเข้าเป็นวิชาหนึ่งของหลักสูตรพัฒนานักศึกษาสายครู โดยเป็นวิชาที่เน้นการปฏิบัติภาวนามากกว่าการเน้นองค์ความรู้ (ทฤษฎี)

เอกสารอ้างอิง

- จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2552. จิตตปัญญาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง. ใน หนังสือพิมพ์โพสท์ทูเดย์. (18 มกราคม).
- ประเวศ วะสี. 2547. ธรรมชาติของสรรพสิ่ง การเข้าถึงความจริงทั้งหมด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ประเวศ วะสี. 2550. ระบบการเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤติแห่งยุคสมัย. กรุงเทพฯ : บริษัท โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์ จำกัด.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545. ปัญญาปฏิรูปการศึกษา แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด
- Brown, R.C. 1999. The teacher as contemplative observer. *Educational Leadership*. 56(4). 70-73.
- Mezirow, Jack. 1991. *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Malcolm S. Knowles, 1980. *The Mordern Practice of Adult Education : From Pedagogy to Andragogy Revised and Update*. New York, Cambridge, The Adult Education Company.
- Mezirow, Jack., and Associates. 2000. *Learning as Transformation*. San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Warren J. Di Biase. 2000. *Mezirow's Theory of Transformative Learning with implications for science teacher educations*. [Online]. Available from : <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED452020.pdf> [2014, October 5]